

DOI: 10.7596/taksad.v2i1.203

Osmanlı Devleti'nde Mevlevî Olmayanların Sikke Giymesine Karşı Alınan Önlemler

Precautions Taken Against The Sikke Wearing People Who Were
not Mawlawi in The Ottoman Period¹

Serdar Ösen²

Abstract:

Generally known as a coin, sikke has different meanings such as style, law, attitude and decency in Mevlevi order, Moreover it is also called a kind of hat worn by Mawlawis. Known as 'Külâh-ı Mevlevî', sikke took different shapes from the beginning of Mawlawi order until the 19th century. Shapes and forms of sikke were various according the ones who wears them. Wearing sikke completely shows worthiness and privilege. It is a kind of symbol of people making great strides in Mewlewiyyeh with patience. Because of its value, dressing it is carried out by the sheikh who accompanies the ceremony.

During the reign of Sultan Mahmut II, Esat Pasha, the governor of Konya and previously the governor of Adana, witnessed a lot of people wearing sikke. This study examines the precautions taken by Esat Pasha, the behind reasons of interesting in wearing sikke, and the ban on wearing sikke by those people who were not Mawlawi, together with the ways to put under control those who produced sikke.

Keywords: Mawlawi order, sikke, Konya, Hemdem Çelebi, Esat Pasha.

¹ Bu çalışma 9-10 Ekim 2010 tarihlerinde Manisa'da düzenlenen Uluslararası Mevlana ve Tasavvuf Geleneği Sempozyumu'nda sunulan "Bir Tarikat Sembolünün Düşündürdükleri: Konya'da Mevlevî Sikkesi Giyenlerin Artması ve Bu Durum Karşısında Alınan Önlemler" başlıklı tebliğin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş şeklidir.

² Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğretim üyesi.

Özet:

Genel olarak madeni para anlamındaki kullanımıyla bilinen sikke, tarz, kanun, siret ve namus gibi anlamlara da sahip olmakla birlikte Mevlevîlikte Mevlevîlerin başlarına giydikleri başlığa verilen isimdir. Külâh-ı Mevlevî’de denilen sikkeler, Mevlevîliğin ilk dönemlerinden 19. yüzyıla gelinceye kadar farklı biçimlere bürünmüştür. Sikkelerin biçimi ve şekilleri giydirilen kişilerin konumlarına göre değişiklik göstermekteydi. Sikke giymek, başlı başına bir liyakat, hak ve mazhariyet idi. Sikke, belli aşamalardan sabırla ve başarıyla geçenlerin nâil olabildikleri bir mevkiinin sembolüdür. Bu anlam ve değerinden dolayı, giydirilmesi de, şeyhin eliyle ve düzenlenen özel törenle gerçekleşirdi.

Sultan II. Mahmut döneminde Adana Valisi iken Konya Valiliğine atanan Esat Paşa Konya’ya geldikten bir kaç gün sonra tebdilen yaptığı çarşı pazar gezilerinde Konya sokaklarında başına Mevlevî sikkesi giymiş bir sürü insanla karşılaşmıştır. Esat Paşa’nın karşılaşmış olduğu bu durum karşısında ne tür tedbirlere başvurduğu, Konya’da Mevlevî sikkesine gösterilmiş olan bu rağbetin sebepleri, Mevlevî olmayanların sikke giymelerinin yasaklanması ve sikke imal eden ustaların denetim altına alınmasına isteğine kadar giden sürecin detayları bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mevlevîlik, sikke, Külâh-ı Mevlevî, Konya, Sultan II. Mahmut, Hemdem Çelebi, Esat Paşa.

Giriş:

Tasavvuf kültüründe her tarikâtın çeşitli anlamlar yüklenmiş ve ait olduğu tarîkatla özdeşleşmiş olan sembolleri mevcuttur. Kendi içerisinde oldukça zengin anlamlar içeren bu semboller arasında tarîkat mensuplarının giydikleri kıyafetler başı çekmektedir. Bu bağlamda Mevlevîlik tarîkatı için de aynı durum söz konusudur. Özellikle Mevlevîlik tarîkatına has bir giysi olan sikke, Mevlevîliğin sembolü haline gelmiştir. Genel olarak madeni para anlamındaki kullanımıyla bilinen sikke, tarz, kanun siret ve namus gibi anlamlara da sahip olmakla birlikte Mevlevîlerin başlarına giydikleri başlığa verilen isimdir³. Mevlânâ’nın kendisi bir tarîkat kurucusu olmadığı için ayrı bir giyim tarzı yoktu. Kendisi uzun dövme keçeden yapılmış Belh külâhı üstüne, bilginlerin sardığı örfî sarık sarar ve yine o dönemde

³ Abdülbaki Gölpınarlı, *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, İstanbul 2006, s. 52.

bilginlerin giydiği fereci giyerdi⁴. Kûlah-ı Mevlevî’de ya da Tac-ı Mevlânâ da denilen sikke, dövme yünden genellikle deve tüyü renginde yirmi beş otuz santim boyunda olurdu. Sikkeden başka Mevlevîlerin kullandıkları ve ter emici manasına gelen bir de “arakıyye” vardır ki, bunu matbah canları yani henüz çilesini bitirmemiş dedeler, dergâhın içinde giydikleri gibi şeyh efendi istediği çocuklara veya muhib olan kadınlara bu arakıyyeyi tekbirleyip verirdi⁵. Mevlevîlikte bu iki başlıktan başka birde geceleri giyilen ve boyu daha kısa olan “şeb-kûlah” da denilen bir başlık daha vardı⁶. Sikkelerin kenarlarından itibaren üste doğru basık ve tepesi keskin olanına “Kûlâh-ı Seyfi” denilirdi. Son dönemlerde bu çeşit sikke giyen kalmamıştır⁷. Sikkeler, Mevlevîliğin ilk dönemlerinden XIX. yüzyıla gelinceye kadar farklı biçimlere bürünmüştür. Sikkelerin biçimi ve şekilleri giydirilen kişilerin konumlarına göre değişiklik göstermekteydi. Kûlahın sarıklı olanına *destârlı sikke*, sarıksız olanına ise *dal sikke* adı verilirdi⁸. Mevlevîhanelerde şeyh olanlar sikkelerine destar sararlar⁹, dervişler ve muhibler destar saramazlardı. Çelebiler ve halifeler duhanî, yani bakılınca siyah denecek kadar koyu mor renkte destar sararlardı. Şeyhlerden Seyyid olanların destarları ise koyu yeşil, olmayanların destarları ise beyaz renkli olurdu¹⁰.

Mevlevîlikteki ilk kademe olan muhib, tarîkate intisab etmiş bir şeyh tarafından sikkesi tekbirlenmiş kişidir. Mevlevîliğe saygı duyup Mevlevî olmak isteyen kişi önce bir şeyhe başvururdu. Şeyh, başvuran kişinin Mevlevîliğe girmesinde sakınca görmemişse, bir sikke alıp guslederek ve abdest alarak gelmesini söyler ve uygun bir gün tayin olunurdu. Bu kişi, sikkesiyle tekkeye gelir ve şeyhin huzuruna girip elini öptükten sonra önünde otururdu. Öncelikle ona giriştiği işin güçlüklerinden bahseder, sonra da muhibbin başını dizine koyarak sikkesini giydirir, tekbir eder ve Fâtiha verirdi. Her ikisi de Fâtiha’yı okuduktan sonra birbirinin ellerini öperlerdi¹¹. Sikke giyip Mevlevîliğe intisab etmenin bu önemine binaen XIX. yüzyılda Yenikapı Mevlevîhanesi şeyhleri tarafından tutulan bir nevi günlük olan Defter-i Dervişân I ve Defter-i Dervişân II’nin muhtelif sayfalarında arakıyye ve sikke giyen zevatın isimleri kaydedilmiştir¹².

⁴ Nurhan Atasoy, *Derviş Çeyizi*, Ankara 2005, s. 104.

⁵ Asaf Halet Çelebi, *Mevlânâ ve Mevlevîlik*, İstanbul 2006, s. 111.

⁶ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1993, C. III, s. 219.

⁷ Abdülbaki Gölpınarlı, *Mevlânâ’dan Sonra Mevlevîlik*, İstanbul 1983, s. 427.

⁸ Mustafa Çıpan, “Mevlevîlik Terimleri”, *Konya’dan Dünya’ya Mevlânâ ve Mevlevîlik*, Ed. Nuri Şimşekler, Konya 2007, s. 176.

⁹ Muhittin Celal Duru, *Tarihi Simalardan: Mevlevî*, İstanbul 1952, s. 147.

¹⁰ Mehmet Önder, *Mevlânâ ve Mevlevîlik*, İstanbul, s. 243.

¹¹ Gölpınarlı, *Mevlânâ’dan Sonra Mevlevîlik*, s. 390., Nurhan Atasoy, *a.g.e.*, s. 106.

¹²Bkz. Ali Nutki Dede, *Defter-i Dervişan I*, Süleymaniye Ktb. Nafiz Paşa Bölümü No: 1194, s. 16, 47., Abdülbaki Nasır Dede, *Defter-i Dervişan II*, İSAM Ktb. No: 18112, s. 3, 4b, 7b vd.

a. Tarîkat âdâbına uymayanlara verilen bir ceza olarak başlarından sikkenin alınması

Mevlevî âdâb ve erkânına göre başa giyilen sikke, hiçbir zaman çıkarılamazdı. Gece yatarken sikke itina ile çıkarılır, kenarı öpülerek iskemleye konur, sonra da şeb-külâh veya arakıyye giyilirdi. Ölen bir Mevlevî, başında sikkesi ile defnedilir, mezar taşına da sikke resmi hakkedilirdi. Başta sikke ile kahvehane ve tiyatro gibi umumi yerlere gidilmezdi¹³. Herhangi bir suçtan dolayı mahkûm olanlar, hemen başından sikkesini çıkararak adi bir serpuş giyerdi. Mevlevîlerin kendi aralarında suç işleyenlere verdikleri cezalardan birisi de başından sikkesini almaktı¹⁴. Nitekim bu tür uygulamaların arşiv belgelerine yansıyan örneklerini de görmek mümkündür. Kastamonu ve Sinop dolaylarında Mevlevî kıyafetinde iki arkadaşıyla beraber dolaşarak ahaliye zarar veren bir şahıs ahalinin şikayeti üzerine yakalanmak istenince Kayseri tarafına kaçmıştır. Bir görev vesilesi ile Kayseri’de bulunan Ankara valisi Vecihi Paşa’ya durumun aksettirilmesi üzerine bu kişiler vali Vecihi Paşa’nın da tavassutuyla hemen buldurulmuştur. Bu kişilerin Mevlevî olup olmadıkları Kayseri Mevlevîhanesi şeyhi Ahmet Remzi Efendi’den sorulmuştur. Ahmet Remzi Efendi bu kişilerin Mevlevî olmayıp sahtekar olduklarını söyleyerek başlarındaki sikkeyi almıştır¹⁵.

Sikke giymek, başlı başına bir liyakat, hak ve mazhariyeti¹⁶. Mevlevîlik tarîkatında sikke giyilmesi belli aşamalardan sabırla ve başarıyla geçenlerin nâil olabildikleri bir mevkinin sembolüdür. Bu anlam ve değerinden dolayı, giydirilmesi de, şeyhin eliyle ve düzenlenen özel törenle gerçekleşirdi. Başında Mevlevî sikkesi bulunan kişilere günlük hayatta gerek halk nazarında gerekse devlet katında saygı gösterildiği bir gerçektir. XIX. yüzyılın önde gelen Konya Mevlânâ Dergâhı Şeyhlerinden olan Mehmet Said Hemdem Çelebi, 11 Temmuz 1850 tarihinde Galata Mevlevîhanesi şeyhi Kudretullah Dede’ye yazmış olduğu bir mektubunda buna dair bir örnek görüyoruz. Hemdem Çelebi, Niğde Mevlevîhanesi zaviyedarı Derviş Ahmed’in İstanbul’a gidip bazı uygunsuz hal ve hareketlerde bulunmasına rağmen zaptiyelerin başındaki sikkeye hürmeten kendisine bir şey yapmadıklarını ve uygunsuzluklarına devam etmesi üzerine te’deb edilmesi için kendisine tezkire gönderildiğini ifade ederek Derviş Ahmed’in buldurularak Konya’ya gönderilmesini istemiştir¹⁷. Özellikle Yeniçeriliğin kaldırılması ve Bektaşiliğin yasaklanması süreci sonrasında Mevlevîlik devlet ve toplum hayatında oldukça saygı gören bir konuma yükselmiştir.

¹³ Duru, *a.g.e.* s. 145.

¹⁴ Mehmet Önder, *Yüzyıllar Boyunca Mevlevîlik*, Ankara 1992, s. 122.

¹⁵ BOA. A. MKT. MVL. D.N. 60 G.N. 41

¹⁶ Fatma Ayhan, “Mevlânâ, Sema Törenlerindeki Giysi Özellikleri”, http://akademik.semazen.net/article_detail.php?id=324 24.08.2010

¹⁷ BOA. A.M. D.N. 8, G.N. 51

b. Konya’da Sikke Giyenlerin Artması ve alınan tedbirler

Normalde yukarıda ifade ettiğimiz şekilde belli kurallar çerçevesinde dahil olunan ve şeyhin uygun görmemesi halinde sikke giyilip Mevlevîliğe intisap etme söz konusu değilken, Yeniçeriliğin kaldırılması sonrasında özellikle Konya’da, hem Mevlevîlerin kazanmış olduğu nüfuz sayesinde bazı vergi muafiyetlerinden istifade etmek hem de haklarındaki takibattan kurtulmak için zanaatkar ve esnaftan bazı kimselerin Mevlevî külâhı giyerek Mevlevîler arasında kamufle olmaya başlamaları ve bunların sayısının gittikçe artması söz konusudur.

Adana Valisi iken Konya Valiliğine tayin edilen Esat Mehmet Muhlis Paşa¹⁸, 14 Ocak 1830 tarihinde¹⁹ Konya’ya geldikten birkaç gün sonra tebdilen çarşı pazarı dolaşp şehri teftiş etmeye başlamıştır. Kentte genel olarak sükunet hakim olsa da özellikle kaldırılmış olan Yeniçeri ocağı mensuplarının yalan yanlış sözler yayarak huzursuzluk çıkardıklarını öğrenmiştir. Huzursuzluk çıkararak bu kişiler gerekli cezalara çarptırılarak asayiş sağlanmıştır. Vali Esat Paşa, tebdilen gezdiği çarşı ve pazarlarda Mevlevîlikle, dergâhla alakası olmayan binden fazla kişinin başında Mevlevî sikkesine benzeyen Konya külâhı giydiklerini görerek bu kadar fazla sayıda kişinin bunları giymesini hayretle karşılamış ve bu durumun sebebini sormuştur. Paşa’nın aldığı cevap ise, Mevlânâ’nın ruhaniyetine hürmeten, Mevlevîliğe mensup kişiler hakkında devlet ileri gelenlerinin hürmeti ve hoşgörüsünün artması ve bu sayede Mevlevî olmamakla birlikte sikke giymeye başlayarak Mevlânâ ve Mevlevîliğe mensubiyet iddiasıyla epeyce serbestlik elde ettikleri şeklinde olmuştur. Bu şekilde Mevlevî sikkesine benzeyen Konya külâhı giyen kişilerin sayısının son on-on beş yılda gittikçe arttığı da ifade edilmiştir. Hatta bu kişilerden bazıları herhangi bir suç işlediklerinde Mevlânâ Dergâhı’na kaçtıklarını, bu kişilerin zabıtlar tarafından tutuklandıktan sonra mahkemelerinin dahi dergâhta görüldüğü ifade edilmiştir. Konya mütesellimi Nazif Ağa’da, bu kişilerin Mevlevîlikle hiç alakası olmadığı ve “*Gündüz külâhlı gece silahlı*” tabirince faaliyetlerde bulduklarını, hatta kaldırılan Yeniçeri Ocağı mensuplarıyla birleşerek fitne ve fesat çıkartarak ne olduğu belirsiz kişiler olduklarını ifade etmiştir²⁰. Bu durum gittikçe uygunsuz bir hal almaya başlamış ve bu kişilerin çoğunluğu zorunlu vermeleri gereken vergilerini dahi vermemeye başlamışlardır. Yine Konya’da son dönemlerde ortaya çıkan huzursuzlukların üçte ikisi kaldırılan Yeniçeri Ocağı mensupları tarafından çıkarılıyorsa da üçte birinin de bu kişiler tarafından çıkarıldığı ifade edilmiştir. Esat Paşa konu hakkında almış olduğu bu cevaplar üzerine ortaya çıkan uygunsuzluğun düzeltilmesinin elzem olduğunu ve Konya’nın asayişiyi halkın huzur ve güveninin sağlanmasının ancak bu meselelerin güzelleştirilmesine bağlı olduğunu ifade etmiştir. Esat Paşa bu meseleyi suhuletle halletmek için

¹⁸ Bkz. Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmani*, Haz. Nuri Akbayar, İstanbul 1996 C. 2. s. 495.

¹⁹ BOA, HAT, D.N: 1025, G.N: 42742-A

²⁰ BOA, HAT, D.N: 1025, G.N: 42742-A

başta Konya Mevlânâ Dergâhı şeyhi Mehmet Said Hemdem Çelebi olmak üzere, Naib Efendi'yi, Müftü Efendi'yi ve şehrin diğer ileri gelenlerini huzurunda toplantıya çağırmıştır. Vali Esat Paşa, toplantıda meselenin kısa bir izahatını yaptıktan sonra, Mevlânâ hazretlerinin sülale-i zükur ve inasından olan çelebiler ve çelebilerin imkanlarına göre ikişer üçer nefer hademesi ve hücrenişin olan dervişler ile dervişandan olup ta zanaat erbabından olan dedegândan başka hamamcı, dellak, hancı, kahveci, bakkal ve kasap ile bunların emsali tüccar ve esnaftan olan kişilerin bundan sonra Mevlevî sikkesine benzeyen Konya külâhı giymelerinin yasaklanmasını hazır olan meclise ifade ve tenbih etmiştir. Vali Esat paşanın bu husustaki görüşleri ve Mevlevî olmayanların Konya külâhını giymelerinin yasaklanması emri Şeyh Mehmet Said Hemdem Çelebi ile toplantıda hazır olan diğer kişiler tarafından da oldukça olumlu karşılanmıştır. Toplantıdan sonra alınan bu kararın mahkeme-i şer'ie bildirilmesi ve esnaf temsilcilerinin mahkeme-i şer'ie çağırılarak gerekli tenbihat ve ikazların yapılmasıyla alınan kararın tüm ahaliye duyurulmasına karar verilmiştir. Alınan bu karar Mi'rac Kandili'nin ertesi günü 23 Ocak 1830 tarihinde halka duyurulmuş, yapılan bu duyurudan sonra 1500'e yakın kişi başlarındaki külâhı çıkarmış ve bu işlem birkaç saat içerisinde tamamlanmıştır²¹. Vali Esat Paşa, alınan bu kararı 22 Ocak 1830 tarihinde yazdığı bir yazıyla İstanbul'a da bildirmiştir. Bu tarihten itibaren Mevlânâ hazretlerinin sülale-i zükur ve inasından olan asıl tarikât-ı Mevlevîye dervişân ve dedegânından başka esnaf, tüccar ve sanayi erbabının Mevlevî sikkesine benzeyen Konya külâhını giymeyip normal vatandaşlar gibi giyinmeleri hususunda emr-i şerifin yazılıp gönderilmesini istemiştir.

Sultan II. Mahmut, konu kendisine sunulduğunda bu tür şeylere dikkat edilmedikçe gitgide çığırından çıkar ve türlü türlü fesat karışarak envâi fenalıkların meydana gelmesine neden olur diyerek Vali Esat Paşa'nın bu hususta almış olduğu kararın çok doğru olduğunu belirtmiş ve istemiş olduğu emrin gereğince yazılıp kendisine gönderilmesini emretmiştir²². Bu hususta daha sonra Veled Çelebi tarafından 8 Ocak 1912 tarihinde İstanbul'a gönderilen bir arızada yer alan ferman müsveddesinden bu fermanın evahir-i Şaban sene 1247/ 1832 yılı Ocak ayı sonlarında gönderildiğini anlıyoruz²³.

c. Sikke üreten ustaların kontrol altına alınması isteği

Mevlevî olmayan kişilerin Mevlevî sikkesi giymelerin yasaklanması ile ilgili olarak alınan kararların ve gönderilen fermanın aradan geçen seksen yıl sonra etkisini yitirdiğini görmekteyiz. Çünkü 1912 yılına gelindiğinde Konya Mevlânâ Dergâhı şeyhi Veled Çelebi

²¹ BOA, HAT, D.N: 1025, G.N: 42742-A

²² BOA, HAT, D.N:1025, G.N: 42742

²³ BOA, ŞD, D.N: 2816, G.N: 10

(İzbudak), tarikat âdâbına uymayan kişilerin başlarında Mevlevî sikkesi ile gezmelerinden muzdariptir. Çünkü dönemin Selanik Mevlevîhânesi şeyhi tarafından kendisine gönderilen 2 Şubat 1912 tarihli telgrafda derviş kıyafetindeki dört şahsın üç gün önce Sofya’da bulunan Novel Amerikan isimli kafenin sahnesinde sema’ gösterisi icra ettiklerini ve Sofya’ya da Bükreş’ten geldikleri bilgisinin yer aldığını ifade etmektedir. Veled Çelebi bu durum üzerine 5 Şubat 1912 tarihinde Sadarete yazdığı dilekçesinde Sofya’da bir kafenin sahnesinde sema’ adı altında bir gösteri icra eden bu dört şahsın gerçekten Mevlevî iseler başlarından sikkelerinin alınarak Konya’ya gönderilmelerini istemiştir. Çelebi, bahsedilen bu kişiler şayet Mevlevî değil iseler de haklarında Bâb-ı âli tarafından uygun görülecek muamelenin yapılması için Hariciye Nezareti vasıtasıyla Sofya Sefaretine irade yazılması ve neticesinin kendisine bildirilmesini talep etmiştir²⁴. Veled Çelebi, bu gibi uygunsuzlukların yaşanmaması için yukarıda bahsetmiş olduğumuz Sultan II. Mahmud tarafından gönderilmiş olan fermanın bir suretini de göndermiştir. Çelebi, Bursa ile Konya’da bulunan ve sayıları o gün için iki-üç kişi kalmış olan sikke imal eden ustaların sikke-i şerifi herhangi bir mâmül mal gibi her bir sipariş edene imal edip sattıklarının görüldüğünü ve bunun doğru olmadığını belirtmiştir. Sikke ustalarının sikkeyi yapmadan önce kimler için imal edeceklerine dair Çelebilik makamından ruhsat almaları halinde bu gibi uygunsuz hallerin yaşanmasının önüne geçilebileceğini ifade etmiştir. Çelebi Efendi’nin sikke imal edilmesinin kendilerinden alınacak ruhsata bağlanmasını sağlayacak bir düzenlemenin getirilmesine dair isteği üzerine bu hususta şeyhülislamlık makamının görüşü istenmiştir. Daire-i Meşihatten Şura-yı Devlet’e gönderilen 6 Temmuz 1912 tarihli cevabi yazıda, sikke ustalarının sikke imal etmelerinin Çelebilik makamından ruhsat alınması koşuluna bağlanmasının uygun olamayacağını, ancak, Mevlevîliğe intisabı olmadığı halde sikke giyenlerin ise daha önceki ferman mucibince Çelebilik makamından yapılacak müracaat üzerine sikke giymekten men’ edilebileceği bildirilmiştir²⁵.

Bu minvalde gerçekleşen yazışmalar sonrasında, sikke ustalarının, sikke imal etmeden önce imal edecekleri sikkeyi kimin için imal edeceklerini Çelebilik makamına bildirip izin almalarının bir usul olarak konulması hakkında Veled Çelebi tarafından kaleme alınan istek ile ilgili olarak bu şekilde bir kaide konulmasının münasip olamayacağı kararlaştırılmıştır²⁶. Ancak Mevlevîlikle alakası olmayan kişilerin de sikke giyip tarikat âdâbını ihlal etmelerini engellemek için, çelebiler, onların hizmetinde bulunanlar, Mevlevîliğe intisab edenler ve Mevlevî dergâhi dervişleri dışında, gerek esnaf, gerekse diğer meslek erbabının Mevlevî sikkesi giymelerinin kesinlikle yasaklanması ve kendi kıyafetlerinde gezmeleri hususunda

²⁴ BOA, ŞD. D.N: 2816, G.N: 10

²⁵ BOA, ŞD. D.N: 2816, G.N: 10

²⁶ BOA, BEO. D.N: 4091, G.N: 306796

emir verilmiş ve bu emrin gereklerinin yerine getirilmesi için gereken gayretin gösterilmesi hususunda Dahiliye Nezaretine yazı yazılmıştır²⁷.

Sonuç:

Görüldüğü gibi sadece Mevlevîlere has bir giysi olan sikke, Mevlevîlik tarîkatının her döneminde temsil ettiği değerlere atfen hak ettiği saygıyı görmüştür. Mevlevîliğe intisabı olmadığı halde sikke giyenler ve Mevlevîliğin gerektirdiği âdâb ve saygıyı göstermeyenler hakkında yukarıda detaylarını verdiğimiz üzere dönem dönem yaptırımlar uygulanıp Mevlevî olmayanların sikke giymeleri engellenmiştir. Bunun haricinde Mevlevî dervişânından olup da başında sikke olduğu halde Mevlevîlik tarîkatı adâbı hilafına hal ve hareketlerde bulunan kişilere de ceza olmak üzere başlarındaki sikkenin alınması bir cezalandırma yöntemi olarak uygulanmış ve gelmiştir.

Cumhuriyet döneminde ise tekke ve tarîkatların yasaklanmasından sonra Mevlevîlik tarîkatı da diğer tarîkatlar gibi kapatılmış ve kılık kıyafet kanunu uyarınca sikke vb. tarîkat kıyafetlerinin giyilmesi yasaklanmıştır. Ancak tekke ve zaviyelerin kapatılması kanunu uyarınca Konya Mevlânâ Dergâhı tamamen kapatılmayıp müze haline getirildiği gibi Mevlevîlik tarîkatının en önemli simgelerinden olan sema' âyininin bir kültür unsuru olarak kabul edilmesi ve yaşatılması düşüncesi günümüzde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından bir devlet politikası olarak sürdürülmektedir. Hatta son zamanlarda Mevlevîliğe ve sema' merasimine duyulan ulusal ve uluslar arası ilgiye bağlı olarak ortaya çıkan bazı özel grupların sema' âyinde uyulması gereken teknik kuralları ve ilkeleri göz ardı edip, uygun olmayan mekan ve şartlarda kısaltılarak icra edilmesi örneklerinin görülmesi ve bu durumun doğurduğu rahatsızlığın giderilmesi ve kültürel miras olarak kabul edilen Mevlevîlik ve sema'nın bozulmadan yaşatılması için uyulması istenen kuralları içeren dört maddelik bir genelge²⁸ 22 Ekim 2008 tarihinde yayınlanmıştır²⁹.

Ancak burada üzümlere ifade etmemiz gerekir ki, gerek II. Mahmut döneminde gerekse 1912 yılının çetrefilli dönemlerinde bile yukarıda belirttiğimiz üzere tarîkat âdâbını bozan durumlar karşısında devletin gerekli yaptırımları uyguladığını gördüğümüz halde, günümüz Türkiye'sinde yayınlanmış genelge olmasına rağmen gerekli hassasiyetin gösterilmediğini, genelge hükümlerinin dahi yerine getirilmediğini üzümlere müşahede

²⁷ BOA, DH. İD. D.N: 33, G.N: 46

²⁸ Genelgenin tamamı için bkz. <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14823/mevlevilik-ve-sema-torenleri-hakkinda-genelge.html> 08.03.2013.

²⁹ <http://semazen.net/other/Genelge.htm>. 08.03.2013

etmekteyiz. Bu durumun en yeni ve en hazin örneği ise 26 Ocak 2013 tarihinde gazetelerde yer alan bir Fransız şarap firmasının piyasaya yeni çıkaracağı şarabın tanıtımını sema‘zenle, hem de tanıtılan şarabın rengine uyum sağlasın diye pembe tennureli³⁰ bir sema‘zenle yapmasıdır³¹. Bu duruma karşı duyarlılık sahibi farklı kesimlerden tepkiler gösterilmekle beraber yukarıda ifade ettiğimiz genelgenin gereklerinin yerine getirilmesi durumu söz konusu olmamıştır. Umulur ki, Osmanlı tarihinden vermiş olduğumuz iki örnekte devlet yöneticilerinin sergilemiş oldukları tavırlar günümüz devlet adamları için örnek teşkil eder ve bu gibi uygunsuz durumların tekrar söz konusu olmaması için gerekli tedbirler alınır.

³⁰ Tennure: Kolsuz, yakasız, önden göğse kadar “V” şeklinde açık, bele kadar darca ve belden aşağıya doğru parçalı geniş bir eteğe sahip olan bir çeşit entaridir. Sema tennuresinin yere kadar uzun olan eteğine 8 cm. eninde kalın yün parça çevrilerek, sema sırasında ritmik olarak dalgalanması sağlanırdı. Beli elifnemed denilen enli kemerle sıkılırdı ve çoğunlukla beyaz olurdu. Bkz. Atasoy, *Derviş Çeyizi*, Ankara 2005, s. 106.

³¹ <http://www.haberturk.com/yazarlar/ali-esad-goksel/814734-mamur-harabenin-rosesi>. 08.03.2013.

KAYNAKLAR

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA).

Sadaret Mektubî Kalemi Meclis-i Vâlâ (A. MKT. MVL) Dosya No: 60, Gömlek No: 41.

Sadaret Müteferrik Belgeler (A.M) Dosya No: 8, Gömlek No: 51.

İdari Kısım Belgeleri (DH. İD) Dosya No: 33, Gömlek No: 46.

Hatt-ı Hümayûn Tasnifi (HAT) Dosya No: 1025, Gömlek No: 42742.

Hatt-ı Hümayûn Tasnifi (HAT) Dosya No: 1025, Gömlek No: 42742-A.

Şura-yı Devlet Tasnifi (ŞD) Dosya No: 2816, Gömlek No: 10.

Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO) D.N: 4091, G.N: 306796.

Abdülbaki Nasır Dede; Defter-i Dervişan II, İSAM Ktb. No: 18112.

Ali Nutki Dede; Defter-i Dervişan I, Süleymaniye Ktb. Nafiz Paşa Bölümü No: 1194.

Atasoy, Nurhan; Derviş Çeyizi, Ankara, 2005.

Çelebi, Asaf Halet; Mevlânâ ve Mevlevîlik, İstanbul, 2006.

Duru, Muhittin Celal; Tarihi Simalardan: Mevlevî, İstanbul, 1952.

Gölpınarlı, Abdülbaki; Mevlevî Âdâb ve Erkânı, İstanbul, 2006.

-----, Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik, İstanbul, 1983.

Mehmet Süreyya, Sicill-i Osmani, Haz. Nuri Akbayer, İstanbul, 1996.

Önder, Mehmet; Yüzyıllar Boyunca Mevlevîlik, Ankara, 1992.

-----, Mevlânâ ve Mevlevîlik, İstanbul, ts.

Pakalın, Mehmet Zeki; Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul, 1993.

Ayhan, Fatma; "Mevlânâ, Sema Törenlerindeki Giysi Özellikleri",
http://akademik.semazen.net/article_detail.php?id=324 24.08.2010.

Çıpan, Mustafa; "Mevlevîlik Terimleri", Konya'dan Dünya'ya Mevlânâ ve Mevlevîlik, Ed.
Nuri Şimşekler, Konya, 2007.

[http://www.haberturk.com/yazarlar/ali-esad-goksel/814734-mamur-harabenin-rosesi.](http://www.haberturk.com/yazarlar/ali-esad-goksel/814734-mamur-harabenin-rosesi)
[08.03.2013.](#)

<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14823/mevlevilik-ve-sema-torenleri-hakkinda-genelge.html> 08.03.2013

<http://semazen.net/other/Genelge.htm>. 08.03.2013